

Mahpusluk Sürecinde ve Sonrasında Kadınlar İçin Çözümler Çalıştayı

Kadın mahpusların ceza infaz sistemi içerisindeki sorunlarını
ve tahliye sonrasında yaşadıkları zorlukları netleştirmek,
çözümler ve destek mekanizmaları geliştirebilmek için
bir araya geliyoruz.

AKDAM

Adana
Kadın Da(ya)nışma Merkezi
ve Sığınma Evi Derneği

26-27 Şubat 2016

İnci Oteli - www.otelinci.com

program ayrıntıları: www.akdam.org

Bu kitapçık içeriğinin sorumluluğu tamamıyla **Adana Kadın Dayanışma Merkezi ve Sığınma Evi Derneği**'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır. Bu kitapçık **Sivil Düşün AB Programı Aktivist Desteği** kapsamında **Avrupa Birliği** desteği ile hazırlanmıştır.

SUNUŞ

Adana Kadın Da(ya)nışma Merkezi ve Sığınma evi derneği olarak kurulduğumuz 1998 yılından bu yana "kadına y6nelik her t6rl6 şiddetle m6cadele" ana programımız olmuştur. Bu kapsamda merkezimizde, Adana yerelinde ve T6rkiye genelinde şiddete maruz kalan kadınlara hukuksal, psiko-sosyal destekler sunmayı ve kadına y6nelik şiddetle etkin m6cadeleye y6nelik eğitimler vermeyi s6rd6r6yoruz.

Bu çalışmaların devamı niteliğinde, 2014 yılında T6rkiye ocuklara Yeniden 6zg6rl6k Vakfı ile birlikte "Mor G6vercin Projesi" kapsamında Adana Karataş Kapalı Kadın Cezaevi'nde çalışmalar yaptık. Projenin hedef grubu" mahpus kadınlar" ve bu kadınların gerek infaz s6resince içerideki sorunları, gerek infaz sonrasında yeni bir hayata başlarken onlara nereden başlayacaklarına dair yol g6stermek ve farkındalık oluşturmaktı. Yaptığımız bu çalışmayı CİSST Derneği ile işbirlikleri yaparak genişlettik. Bu proje amacımızı da "Adana yerelindeki mahpus kadınların sorunlarının yereldeki kurum, bağımsız sivil toplum 6rg6tleri ve meslek odaları tarafından da 6đrenilmesi, onlara yardımcı olacak programlar oluşturulması, desteklenmeleri ve bu gruplar için hak temelli politikalar geliştirilmesine katkı sağlamak" olarak d6ř6nd6k.

Proje kapsamında, katılımcılara alanda çalışmalar yapan Dr. Fulya Giray S6zen ve CİSST g6n6ll6s6 Zafer Kira tarafından bilgilendirme sunumları ve sonrasında grup tartışmaları gerçekleştirdik. Proje faaliyetlerinden biri de kadın mahpuslarla çalışma yapacak sivil toplum ve kurum çalışanlarına destek olmak için bir el kitabı hazırlanmasıydı.

Bu el kitabında kadın mahpuslarla yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan temel sorunları, yaşadıkları sıkıntıları ve Adana yerelinde yapılması beklenen fikir ve çalışmaları bulacaksınız. Hassas ve dezavantajlı gruplarla yapılan t6m çalışmalarda olduğu gibi kadın mahpuslarla yapılan /yapılacak çalışmalarda sivil kuruluşlar ile kamu kurumlarının işbirliği içerisinde olmasının 6nemli olduğunu d6ř6n6yoruz. Bu el kitabının Adana yerelindeki kadın mahpuslar için yapılacak danışmanlık s6relerinde katkı sunmasını diliyoruz.

ADANA KADIN DA(YA)NIŞMA MERKEZİ VE SİĞİNMA EVİ DERNEĞİ

MAHPUSLUK SÜRECİNDE VE SONRASINDA KADINLAR İÇİN ÇÖZÜMLER ÇALIŞTAYI

26-27 ŞUBAT, 2016

SUNUM

Muhal İkkardeş, AKDAM Yönetim Kurulu Başkanı (Avukat)
Fulya Giray Sözen, Tcyov Yrd. Doç. Dr. (Konuşmacı)
Zafer Kırac, İnsan Hakları Aktivisti (Cisst Kurucu Üye) (Konuşmacı)
Eda Ünlü Sağdıç, Psikolog (Karataş Cezaevi) Konuşmacı/Kolaylaştırıcı
Zeynep Cennet Ünal, Kent Konseyi Kadın Meclisi Başkanı (Konuşmacı)
Proje Yürütücüsü, Berrin Ünlü (3104 No'lu)
Metin editörü ve düzelti, Ayşegül Kanat, AKDAM Yönetim Kurulu Üyesi (Bağımsız Yazar)

1) TANIMLAR

CEZA İNFAZ KURUMLARI NEDİR?

HÜKÜMLÜ KİMDİR?

TUTUKLU KİMDİR?

NEDEN MAHPUS DİYORUZ?

DENETİMLİ SERBESTLİK NEDİR?

2) PROJENİN KONUSU VE AMACI NEDİR?

3) KADIN MAHPUSLARIN SORUNLARINA DAİR UYGULAMALARIN AKTARIMI

Mor Güvercin Deneyimi: Dr. Fulya Giray Sözen

Cezaevlerinin Yapısı ve Mahpusların Temel Sorunları: Bağımsız Aktivist Zafer Kırac

4) KATILIMCILARIN GRUP ÇALIŞMALARI

1. GRUP: Ceza İnfaz Kurumu İçinde Yaşanan Sıkıntılara Çözüm Önerileri

2. GRUP: Ceza İnfaz Kurumu Dışında Yaşanan Sıkıntılara Çözüm Önerileri

5) KADIN MAHPUSLARIN YERELDE TESPİT EDİLEN SORUNLARINA DAİR TEMEL ÖNERİLER

GİRİŞ

Bir ülkenin ya da bir kişinin uygarlığının seviyesini ceza evi şartları gösterir. "Elimizin altındaki savunmasız insana nasıl davrandığımız önemlidir" der Mandela. Ülkemizde 2000 yılında 894 kadın mahpus varken bu sayı 2015 yılında 4900'e çıkarak ivmeli bir büyüme gerçekleşmiştir. Bu durum kadınlar yönünden bir kriminalleşmeye ve daha çok suça sürüklenmeye işaret etmektedir.

Kadın mahpuslar özel ihtiyaçları olan gruplar içerisinde yer alıp ülkemiz ceza infaz konusunda ne yazık ki "Bir kadın politikası yoktur". Zaten ülkemizdeki kadının toplum içerisindeki statüsü düşük iken kadın mahpusların statüsünün daha da düşük olduğunu görüyoruz. Çoğu kadın, ne yazık ki yakını olan bir erkeğin yer aldığı bir suç eyleminin parçası olmuş ve bu nedenle ceza infaz kurumuna yolu düşmüştür.

Bu el kitabı ile amacımız, yolu bir şekilde ceza infaz kurumuna düşen kadınların sosyal, fiziksel, sağlık, aile, anne ve eş olarak yaşadıkları sıkıntıları yereldeki sivil toplum kuruluşları, belediyeler, baro ve diğer kamu kuruluşlarına anlatmak, politika üretkenlerle uygulamada sorun yaşayanlara kaynak oluşturmak.

1) TANIMLAR:

CEZA İNFAZ KURUMLARI: Hakkında tutuklama kararı verilen kimselerin tutukluluk süresi boyunca ve yargılaması bitmiş hüküm giymiş kimselerin cezalarının yerine getirildiği ıslah ve eğitim amaçları olan kurum.

HÜKÜMLÜ: Suçu kesinleşmiş ve verilen ceza süresine katlanmak zorunda olan kişiler.

TUTUKLU: Hakkındaki soruşturma veya kovuşturma devam etmekle birlikte kaçma şüphesi gibi nedenlerle tutuk evine konularak hürriyeti kısıtlanan kişiler.

NEDEN MAHPUS TERİMİNİ TERCİH EDİYORUZ: Yargılama öncesi veya yargı sırasında bir suç dâhilinde tutuklanmış ve hapsedilmiş kimselerle birlikte, suçlu bulunmuş ve cezalandırılmış tüm kişileri kapsayan bir terim olduğundan mahpus ifadesini tercih ediyoruz.

DENETİMLİ SERBESTLİK NEDİR: Ceza yargılamasının bir parçası ve alternatif ceza sistemidir. Hapis cezasının alternatifi olan bu sistem, şüpheli veya sanık veya hükümlü şarta bağlı olarak serbest bırakılmakta ve kendilerine bir takım hükümlülükler getirilmektedir.

2) PROJENİN KONUSU VE AMACI:

Adana yerelinde kadın dayanışma merkezi olarak hizmet veren örgütümüz 2014 yılında Mor Güvercin Projesi ile yereldeki kadın mahpusların sorunlarıyla tanışma fırsatı bulmuştur. Bu proje çalışmaları neticesinde Adana'da bulunan ceza infaz kurumlarında cezalarını çekmekte olan kadın mahpusların yasal haklarını, bakımları altında bulunan çocukları ile ilgili sorunlara dair çözüm yollarını bilmediklerini ve infaz sonrasında barınma, ulaşım ve istihdam sorunlarına dair bütünlükçü bir politika olmadığını farkına vardık.

Bu proje ile kadın mahpusların özel ihtiyaçları için kurumlarda ve uygulayıcılarda farkındalık yaratmak ve cinsiyete duyarlı yaklaşımlar oluşturulmasına rehberlik edecek bir bilgi birikimi oluşturmak amaçlanmıştır.

3.) KADIN MAHPUSLARIN SORUNLARINA DAİR UYGULAMALARIN AKTARIMI: MOR GÜVERCİN DENEYİMİ: FULYA GİRAY SÖZEN

- Kadın suçluluğunun erkek suçlulardan farklı olan suç sebepleri geçim sıkıntısı, şiddet, cinsel saldırı, erkek tarafından fuhuşa ve uyuşturucuya sürüklenme.
- Kadın mahpusun arkasında mutlaka bir "suça sürükleyen" erkek var. Tahliye sonrasında aile mağduriyeti ve travma yaşayan bu kadınlar aynı şiddet döngüsünün içine dönebiliyorlar.
- Toplumsal ön yargılar ve baskı altında hayatlarını sürdürmeye çalışan bu kadınların topluma kazandırılabilmesi için psikolojik ve sosyo-kültürel anlamda iyileşebilecekleri bir zemin hazırlamak gerekmektedir.
- Erkek mahpusların tersine kadın mahpuslarda aile desteğinden tamamen yoksun kalma sık rastlanan bir durum. Kadın mahpusların % 40 civarında bir oranı sosyal çevresi tarafından reddedilmiş; çıkışta ne yapacağını bilmiyorlar.
- Genel kadın mahpus nüfusu içinde yer alan annelerin büyük bir bölümü dışarıdaki çocuklarını senede bir veya iki kere görebilmektedir. Hatta çocuğu bilmediği bir yere gönderilen, çocuğunun nerede olduğunu öğrenmek isteyip öğrenemeyenler yanında, ceza evinde altı yaşından küçük çocuklarıyla yaşamak zorunda olan annelerin durumu çok vahim. Çoğu zaman dışarıda bakacak bir yakını bulunmayan kadınlar, ilköğretim çağına kadar birlikte yaşadıkları çocuklarını altı yaşına gelince sosyal hizmet kurumlarına göndermek zorunda kalıyorlar. Bu nedenle derhal kapsayıcı bir kadın politikası üretilmeli, anneler ve bebeklerin beslenme, barınma, ilişkisel ve sosyal ihtiyaçlarının düzenlenmesi gerekmektedir.

CEZAEVLERİNİN YAPISI VE TEMEL SORUNLAR: ZAFER KIRAÇ

Dünyada mahpus sayılarını azaltıp, hapisaneleri kapatma ve alternatif yöntemler uygulama eğilimi varken Türkiye’de gidişat tersi yönde işlemektedir. Son dönemde “Kampus Cezaevleri” yapılaşması ile var olan ceza infaz sistemi, hem hükümlüler hem de görevliler açısından ağır bir tablo oluşturmaktadır. Kampus cezaevlerinin şehir dışında ve uzak yerlere kurulması mahpusların gerek aileleri, gerek avukatları ile iletişimlerinin azalmasına, maddi imkânsızlıklar nedeni ile kimi zaman da kopmasına neden olmaktadır. Türkiye’de ceza infaz kurumları engellilerin yararlanabileceği erişilebilirliğe de sahip değildir. Aynı durum LGBTİ mahpuslar için de geçerli.

Çocuk mahpusların, öğrenim hayatı sınırlanmakta, hatta yok edilmektedir. Tüm mahpuslar için geçerli olan “resmi izinli seyahat durumlarında araç ve muhafız masraflarını üstlenme zorunluluğu” öğrenciler için de geçerlidir. Bu işlem için harcanması gereken para 940 liradır (2015) ve sınava katılmak isteyen öğrenci de aynı parayı ödemek zorundadır.

Hamile mahpuslar, anne mahpuslar için özellikli ve ihtiyaca yönelik uygulamalar yok denecek kadar az. Çocuklu annelerin çocukları için ayrı yemek alabilme hakkı 2015 yılı içerisinde tanınmış. Ayrı yatak halen çoğu yerde bulunmuyor. Çocuk bezinin dahi sıkıntı olduğu ve günde ancak iki tane verildiği yerler var.

Hiçbir ceza infaz kurumunun acil durum malzemeleri ve afet planları bulunmamaktadır Yapılacak iyileştirmeler farklı mahpus gruplarının ihtiyaçları düşünülerek yapılandırılmalıdır

Ceza infaz evlerinde görevli memurların yaşam ve iş koşullarının mahpuslar kadar ağır olduğu gözlemlenmiştir. İdari personelin de ziyaretçilerle aynı aramalardan geçmesi, yaşamlarını sürdürdükleri lojmanların cezaevi avlusuna bakacak şekilde inşa edilmesi, çocuklarının okullarının yerleşke içinde yer alması, saksıda bile çiçek yetiştirme haklarının bulunmaması bu zorluklara örnek verilebilir. Özlük hakları da hayli sıkıntılı olup maaş artışlarının bu alanda çalışanlara uygulanmaması bir başka haksızlık olarak yaşanmaktadır.

Kurum çalışanları özlük hakları konusunda desteklenmeli, yaşadıkları ikincil travma etkileri süpervizyon çalışmaları ile giderilmelidir.

4) KATILIMCILARIN GRUP ÇALIŞMALARI

1. GRUP:

Ceza İnfaz Kurumu İçerisinde Yaşanan Sıkıntılara Yönelik Çözüm Önerileri:

- Ceza İnfaz evine yeni giren mahpus kadınlarla sorunlarına yönelik periyodik çalışmalar yapmak için mekanizmalar işletilmeli
- Mahpuslarla beraber dışarıda kalan ailelerinin sorunlarını da görünür kılacak çalışmalar yapılmalı, psikolojik destek yahut bilinçli eğitimler verilmeli,
- Ceza infaz kurumlarına ziyarete gelecek mahpus yakınları için toplu taşıma alanında kolaylıklar düşünülmeli (yolcu kartı, ücretsiz sefer vb.)
- Cezasını infaz eden mahpus annenin dışarıda kalan çocuğu ile bağıını canlı tutacak yöntemler geliştirilmeli,
- Ceza infaz kurumları ile sivil toplum örgütlerinin işbirliği içerisinde çalışması için görüşmeler yapılmalı,
- Devlet, mahpus kadınların iaşe bedeli, ilaç bedeli, temizlik ve hijyen malzemeleri, özel sağlık sorunları vb. ihtiyaçlarını karşılamalı; geçiş sürecinde sosyal yardımlaşma kurumları ile çözümler üretilmeli.
- Hamile, anne, hasta ve bakıma muhtaç mahpus kadınların ceza infaz kurumları dışında ev hapsi, elektronik kelepçe vb. alternatif ceza infaz yöntemleri uygulanması için kamuoyu oluşturulmalı
- Anneleri ile beraber kalan 0-6 yaş çocuklara yönelik özel pedagojik destek personeli bulundurulmalı. Personele, çocuklar da dâhil olmak üzere, temel sağlık ve ilkyardım konularında eğitim verilmeli.
- Ceza infaz kurumları içerisinde kadınları erkeklerle eşit şekilde dışarıdaki hayata hazırlayacak iş ve mesleki kurslar açılmalı.
- Bu mesleki kurslar için mevcut halk eğitim kurumlarından deneyimli personelin ceza infaz kurumlarına giriş çıkışı sağlanabilmeli; gardiyanların aşamalı olarak eğitimlik eğitimi almaları sağlanarak onların da bir meslek içi eğitim ve mahpuslarla farklı ilişkilene imkânı elde etmeleri sağlanmalı.
- Uzun dönem cezalarda tahliye sonrası mahpusun sosyal güvenlik haklarından mahrumiyetinin etkilerini bertaraf edebilmek üzere ara modeller geliştirilmeli

2. GRUP:

Ceza İnfaz Kurumu Dışında Yaşanan Sıkıntılara Yönelik Çözüm Önerileri:

- Cezasının infazı yaklaşan kadın mahpusları dışarı hayata hazırlayacak mekanizmalar kurulmalı,
- Yerelde belediyelere ceza infaz kurumundan tahliye olacak/olmuş kadınların geçici barınma, yiyecek, giyecek, yol parası, iş gibi ihtiyaçlarının karşılanacağı özel merkezler kurulması yönünde baskı oluşturulmalı (Zafer Kıracı'nın "Çocuk Mahpuslara Ücretsiz Posta Hizmeti Sağlanması" konusundaki eylemi örnek verilebilir)
- AKDAM gibi merkezlerin çalışmaları desteklenerek, İŞKUR, Denetimli Serbestlik Kurumları işbirliği sağlanmalı,
- Sosyal Yardımlaşma kurumları, dışarı çıkan kadınların taleplerini derhal yerine getirecek mekanizmalar geliştirmeli,
- Ailesi tarafından dışlanan veya hayatı tehdit edilen kadınlar için ceza infaz kurumları ile sığınma evleri arasında infaza yakın korumalı aktarım ağları kurulmalı

5) KADIN MAHPUSLARIN YERELDE TESPİT EDİLEN SORUNLARINA DAİR TEMEL ÖNERİLER

Öncelikle proje sunum ve grup çalışmalarına katılan yerel aktörlerin temsilcileri "kadın mahpus sorunları" ile ilgili ilk kez tam anlamıyla düşünme fırsatı buldu. Yerelde aktif olan bu uygulayıcılara kadın mahpusların sorunlarına dair sorumluluk almaları gerektiği vurgulandı.

Yerelde, kadınlara, şartlı tahliye servisleri, sosyal yardımlaşma kurumları ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği içinde, düzenli ve sistemli olarak tahliye öncesi ile sonrası sosyal hayata uyum programları oluşturmaları önerildi.

Tahliye sonrası risk altında bulunan kadınların gerek kolluk, gerek sivil toplum örgütleri işbirliği içinde korunmaları sağlanmalı ve mekanizmalar oluşturulmalı. Sivil Toplum örgütlerinin ceza infaz kurumlarında bulunan kadınlarla çalışmalarını arttırmaları sağlanmalı.

Yerel televizyon ve radyo kanallarında yapılacak programlarla kadın mahpus sorunları paylaşılarak toplumun duyarlılığının artırılması sağlanmalı

ÇALIŞTAY'DAN FOTOĞRAFLAR

